

Economie en nederzettingen

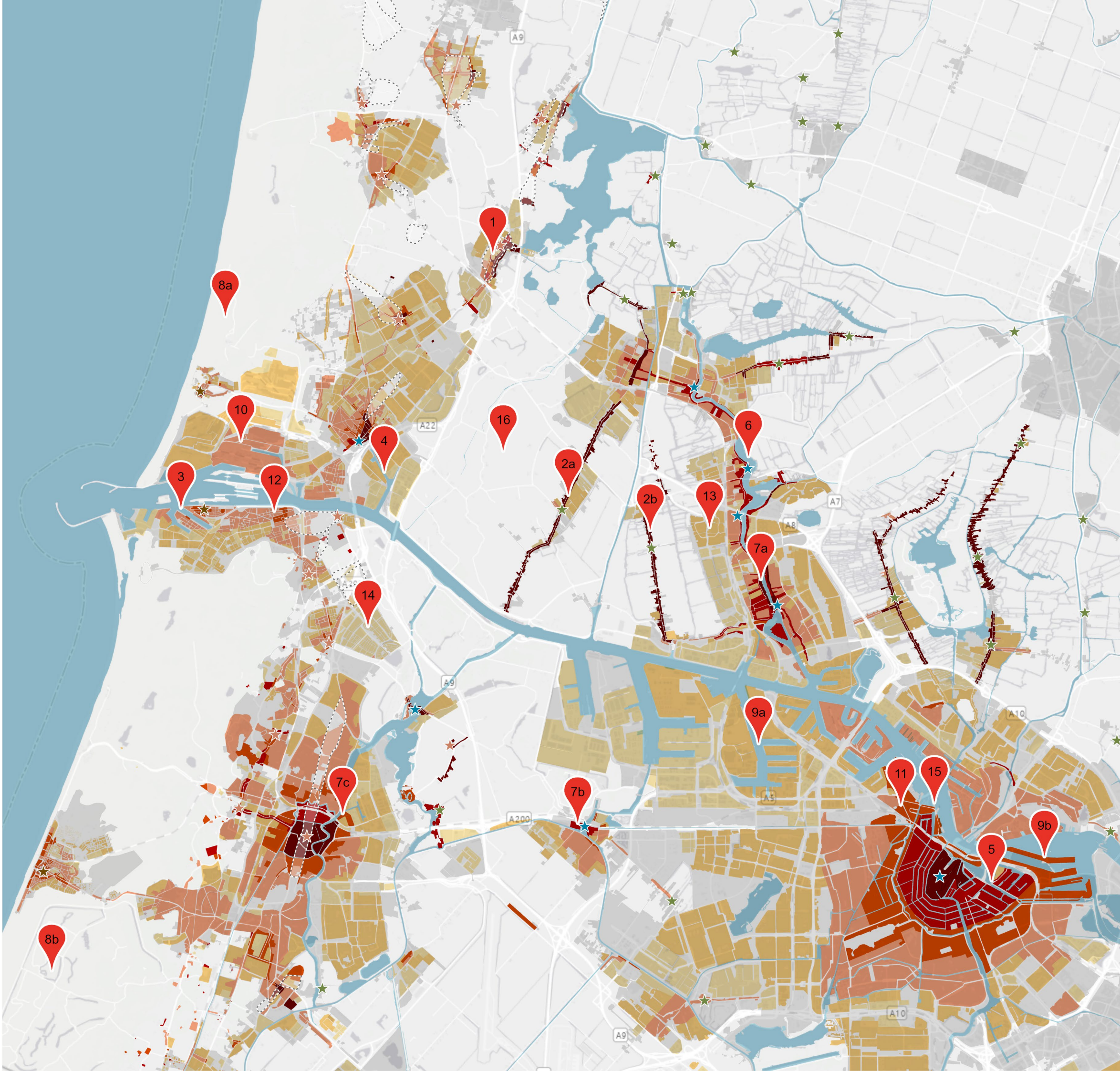
 Karakteristieke plekken en structuren

Nederzettingen

- Kustnederzetting (visserij)
- Geestnederzetting op strand- of oeverwal
- Veennederzetting (landbouw)
- Rivier- of damnederzetting (handel)
- Geestgronden

Verstedelijking

- tot 1500
- 1500 - 1850
- 1850 - 1900
- 1900 - 1950
- 1950 - 1980
- 1980 - 2023
- Overig stedelijk gebied

Karakteristieke plekken en structuren

Dit is een selectie van plekken en structuren als voorbeelden bij de thematische beschrijving.

1. **Geestgrond Uitgeest** > Een geest is een oud complex landbouwgrond op een hoger gelegen strandwal of een oeverwal. Het toponiem -geest komt voor in plaatsnamen zoals Uitgeest. Alle geesten en eventuele steden en dorpen op of aan de rand van geestgronden vormen een noord-zuidlopende reeks nederzettingen.
2. **Agrarische lintstructuur** > Assendelft (a) en Westzaan (b) en als voorbeelden van cultuurhistorisch waardevolle bebouwingsstructuren in de Zaanstreek die als linten door veenpolders lopen, zoals ook Krommenie, Oostzaan en Den IJp. Westzaan is aangewezen als rijksbeschermd dorpsgezicht.
3. **Vissershaven IJmuiden** > IJmuiden heeft een kenmerkende visserijgemeenschap met een afslag en een haven voor kotters en kleinschalige visserij. Op de kop van de haven staat het IJmuider Vissersmonument en aan de andere kant staat de Hoge vuurtoren van IJmuiden.
4. **Zeehaven De Pijp** > Beverwijk is van oorsprong een handelsstad. Zeehaven De Pijp is nog steeds belangrijk voor Beverwijk en het Noordzeekanaalgebied voor de export van landbouwproducten.
5. **Grachtengordel van Amsterdam** > De grachtengordel, een systeem van straten, kades, bruggen en grachtenpanden en het Scheepvaartmuseum (voorheen Het Zeemagazijn, 1656) vormen relictten van de overzeese handel van de VOC en WIC in de 17de eeuw.
6. **Industriegebied De Zaanstreek** > Oudste industriegebied ter wereld langs de Zaan, met op het hoogtepunt rond 1730 maar liefst 635 molens. De Zaan als ruimtelijke drager van de Zaanstreek met karakteristieke dorpskernen Zaandam, Koog aan Zaan, Zaandijk en Wormer.
7. **19de-eeuwse (voedsel)industriecultuur** > In de 19de eeuw zijn de vele molens vervangen door fabrieken en pakhuizen. Nu nog zichtbaar aan monumentale bebouwing zoals de Verkadefabriek (1886) aan de Zaan (a), de Suikerfabriek (1919) aan de Ringvaart in Halfweg (b) en de Drostefabriek (1890) aan het Spaarne in Haarlem (c).
8. **Waterwinning in duinen** > Waterwinning van drinkwater vanaf 1853 bij Wijk aan zee (a) en Zandvoort (b). Mede hierom is grootschalige uitbreiding van steden en dorpen in het Nederlandse duingebied tegengehouden. De infiltratiekanalen vormen een bijzondere structuur in het door de natuur gevormde duinlandschap. Het duingebied is tegenwoordig vrijwel geheel beschermd Natura 2000-gebied en Nationaal Park.
9. **Havengebied Amsterdam** > Het Havengebied van Amsterdam langs het Noordzeekanaal en het IJ met nog in gebruik zijnde havens (a) en ook de tot woongebied getransformeerde havengebieden zoals het Java- en het KNSM-eiland (b).
10. **Tata Steel (Hoogovens)** > Vanaf 1918 kwam de industriële ontwikkeling goed op gang door de vestiging van de Hoogovens bij IJmuiden.

11. **Woonwijken begin 20ste eeuw** > Eerste planmatige woningbouw, veelal gelegen nabij industrie. Bijvoorbeeld Spaarndammerbuurt nabij Houthavens-Amsterdam en Patrimoniumbuurt langs het Spaarne in Haarlem.
12. **Wederopbouwijken na 1945** > Kenmerkende wederopbouw van de woonwijk Nieuw-IJmuiden op basis van een ontwerp van Willem Marinus Dudok.
13. **Post '65-woonwijken (1965-1990)** > Een goed voorbeeld van een typische bloemkoolwijk uit de post '65-woningbouwperiode is Westerkoog in Koog aan de Zaan.
14. **Woonwijken na 1990** > Veel grotere planmatige woonwijken van na 1990 zijn zogenaamde Vinex-locaties in het kader van de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra (1993). Bijvoorbeeld Velserbroek, maar ook in Waterakkers/Lunetten in Heemskerk en in Broekpolder in Beverwijk zijn vergelijkbare wijken gerealiseerd met een meer thematisch concept en verwevenheid van landschap, stedenbouw en architectuur.
15. **Herbestemming Stenen Silo Amsterdam** > Getransformeerde voormalige graansilo aan de Silodam, voorbeeld van hergebruik en behoud van de oorspronkelijke context. Zie ook de ontwikkeling van de waterzuiveringssilo's op het Zeeburgereiland.
16. **Open landschappelijke ruimte van het Oer-IJ** > De open landschappelijke polders tussen Beverwijk en Assendelft vormen groene oases van rust en ruimte in het stedelijk agglomeraat en maken de open noord-zuidrichting van het Oer-IJ beleefbaar.

Informatieve kaartlagen

- Geestgronden (Bron: Geesten, RCE).
- Nederzettingentype (Bron: o.b.v. agrarische veennederzettingen, RCE, bewerkt en aangevuld).
 - Geestnederzettingen op strand- of oeverwal (land- en tuinbouw): Haarlem, Overveen, Bloemendaal, Santpoort, Driehuis, Velsen, Spaarnwoude, Castricum, Heemskerk, Bakkum, Limmen, Uitgeest en Akersloot.
 - Vennnederzettingen (landbouw, agrarische ontginningslinten): Assendelft, Westzaan, Oostzaan, Wormer, Jisp, Wormer, Den IJp/Landsmeer, Haarlemmerliede, Osdorp, Sloten.
 - Rivier- of damnederzettingen (handel): Amsterdam, Wormerveer, Zaandijk, Koog aan de Zaan, Zaandam, Spaarndam, Halfweg en Beverwijk.
 - Kustnederzettingen (visserij): Zandvoort, IJmuiden, Wijk aan Zee.
- Verstedelijking Amsterdam, Haarlem, Zaanstad en Haarlemmermeer (Bron: Atlas van de Verstedelijking in Nederland, groeikaarten, RCE).
- Verstedelijking Castricum, Heemskerk, Beverwijk, Velsen, Bloemendaal, Zandvoort, Heemstede, Wormerland, Landsmeer en Oostzaan (Bron: gemaakt in lijn met Atlas van de Verstedelijking, groeikaarten, RCE).